

УДК 811.161.2'373.21

МОСУР Оксана Сергіївна

аспірант кафедри української мови ім. проф. І. Ковалика
Львівського національного університету ім. І. Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, 79001, Україна;
тел.: +38 032 239 47 17; e-mail: oksana_kunanets@ukr.net;
ORCID ID: 0000–0003–1912–3580

МІКРОТОПОНІМИ САМБІРСЬКОГО ЦИРКУЛУ НА -ІВК(А) КІНЦЯ XVIII — ПОЧАТКУ XIX СТ.

Анотація. У статті розглядаються особливості творення історичної мікротопонімії на -івк(а) Самбірського циркулу наприкінці XVIII — на початку XIX ст. Циркул — адміністративно-територіальна одиниця тогочасної Галичини. Територія Самбірського циркулу сьогодні — це 412 населених пунктів (міст, сіл, містечок, хуторів), які займають значну територію Львівської області. Історичні найменування мікрооб'єктів зафіксовані на сторінках Йосифінської (1785–1788) і Францисканської (1819–1820) метрик — перших поземельних кадастрів Галичини. **Метою** статті є аналіз способів творення та твірних баз мікротопонімікону на -івк(а). **Об'єктом** дослідження є назви малих географічних об'єктів Самбірського циркулу. **Предметом** дослідження — найменування на -івк(а). Ми розглядаємо історичну онімію у взаємозв'язку із тогочасною антропонімією системою. Описовий **метод** і **методи** аналізу та систематизації були використані у роботі. **Сумуючи** вищесказане, можемо підкреслити, що назви мікрооб'єктів досліджуваного типу — кількісно значна група онімів. **Практична цінність** роботи полягає у поповненні фонду мікротопонімії новими онімними одиницями. **У результаті** розвідки були встановлені особливості творення назв мікрооб'єктів на -івк(а). Дослідження показало, що цей структурний тип мікротопонімів утворювався суфіксальним, лексико-семантичним способом та за допомогою лексикалізації приєменникових конструкцій. Твірними базами онімів виявилися антропоніми і апелятиви. Встановлено, що суфікс -івк(а) виконував посесивну функцію при творенні мікротопонімів від прізвищевих назв.

Ключові слова: Йосифінська (1785–1788) метрика, Францисканська (1819–1820) метрика, Самбірський циркул, мікротопонім, суфікс -івк(а).

Важливим завданням ономастики сьогодні є вивчення історичної онімії, мікротопонімів зокрема. Цінним джерелом ономастичних досліджень є матеріали перших поземельних кадастрів Галичини, — Йо-

сифінської (1785–1788) та Францисканської метрик (1819–1820), – укладених за часів правління австрійських імператорів Йосифа II (1780–1790) та Франца I (1804–1835) (зберігаються у ЦДІА Львова, фонд 19 і 20 відповідно). У статті проаналізовано мікротопонімікон на матеріалі назв Самбірського циркулу. Циркул – адміністративно-територіальна одиниця підконтрольної Австро-Угорщині Галичини наприкінці XVIII – у XIX ст.

Метрики, «крім докладних даних про земельні ресурси маєтків і громад, детально аналізують стан і використання сільськогосподарських угідь» [3, с. 5], тому і містять багато назв малих географічних об'єктів.

У комплекс Йосифінської (1785–1788) та Францисканської метрик (1819–1820) входить значна кількість документів: сумарії, консигнації, специфікації, описи земельних границь населеного пункту, правила фасіювання нив та ін., проте найголовнішими є ґрунтові метрики поземельного прибутку, у яких «послідовно перелічуються всі земельні угіддя, розташовані в межах даної громади» [3, с. 11]. Внаслідок «виправлення Йосифінського кадастру» у 1819–1820 рр. виникла Францисканська метрика, у книгах якої «відображені зміни у приналежності ділянок, розмірах і якості земель, що сталися за час після виготовлення Йосифінських кадастрів» [3, с. 13]. Таким чином, оцінюючи економічну вартість галицьких земель, австро-угорська влада залишила цінну пам'ятку, яка уже не перший рік є джерелом мовознавчих, зокрема ономастичних, історичних, соціопографічних, сфрагістичних та інших студій.

З-поміж структурних типів мікротопонімікону Самбірського циркулу цікавим фактажем є найменування на -івк(а). Необхідність вивчення історичної мікротопонімії визначає **актуальність** проблеми. **Наукова новизна** полягає у тому, що вперше проведено аналіз назв мікрооб'єктів на -івк(а) кінця XVIII – початку XIX ст., вказано особливості їх творення.

Мета статті полягає в з'ясуванні механізму творення мікротопонімів на -івк(а). Об'єктом дослідження є мікротопонімія Самбірського циркулу. **Предметом** – найменування мікрооб'єктів на -івк(а). Відповідно до мети дослідження були використані такі **методи**: описовий метод, за допомогою якого було здійснено опис твірних баз онімів; метод аналізу та узагальнення отриманих результатів.

Подальшим напрямом розвідки ми визначаємо аналіз особливостей інших структурних типів мікротопонімії Самбірського циркулу.

На апелятивному рівні формант -івк(а) утворює іменники від прикметників на -ов(ий) або дієслів на -ува(ти): дахівка «покрівля» < даховий; шнурівка «шнурок» < шнурувати [12, с. 83].

Л. Гумецька аналізує два погляди мовознавців щодо походження і функцій суфікса -овк(а) (> -івк(а)) на онімному рівні: 1) Ф. Міклошич, Я. Карлович, О. Селішев і В. Ташицький уважали топоніми на -овк(а) вторинними, такими, які виникли з назв на -ова, -ово, «коли з'явилася потреба поряд з існуючою оселею назвати нову, не обов'язково меншу, але пізнішу»; 2) на думку З. Штібера та І. Панькевича, топоніми з цим суфіксом могли не утворюватися від назв на -ова, а «безпосередньо від назв осіб та означати просто якусь невеличку оселю» [2, с. 44]. Вчена синтезує дві точки зору і підсумовує, що передумовою виникнення назв на -івк(а) на найдавнішому етапі були найменування на -овь, -ова, -ово, але пізніше цей зв'язок стерся і суфікс почав сприйматися як топонімний формант, «внаслідок чого стало можливим утворення місцевих назв за допомогою суфікса -овк(а) безпосередньо від назв осіб» [2, с. 45].

О. І. Гулик аналізувала мікротопоніми Північної Львівщини на -івк(а) [1]. Ойконіми Тернопільщини цього типу в лінгвокультурологічному аспекті розглядала В. Котович [4]. В. Никонов вважає, що XVI–XVIII ст. — період активного творення ойконімів на -івк(а) на території України та Росії [5, с. 73].

Схиляємось до думки, що кінець XVIII ст. — пік утворення мікротопонімів на -івк(а). Доказом цього є значна кількість назв цього типу, зафіксованих у метричних книгах Самбірського циркулу. Ці оніми, вважаємо, утворювались суфіксальним способом від тогочасних антропонімів. П. П. Чучка стверджує, що «всі прізвища виникли з прізвицьк, у тому числі й із прізвицьк відапелятивних. Отже, шлях від апелятива до прізвища майже в усіх випадках пролягав через індивідуальне прізвисько» [цит. за: 10, с. 100]. М. Л. Худаш зауважує, що «масовий перехід колишніх прізвицьк у прізвища відбувався шляхом закріплення останніх у метрикальних книгах і дальшого вживання їх в уже прийнятій закостенілій, стереотипній формі у різних актах», а кінець XVIII ст. — «початковий період інтенсивної стабілізації даного процесу в Галичині» [10, с. 26], однак автор не повністю погоджується

із твердженням П. П. Чучки і зазначає, що «не можна вважати прізвишками прями іменування по батькові, матері чи по інших особах, так само не можна розглядати як прізвиська і самі апелятивні іменування, різні атрибутивні окреслення типу Іван гуменний <...>, якщо справді ці люди названі саме за професією або заняттям» [10, с. 100]. Про прізвище у сучасному його розумінні можна говорити, починаючи із 30-х років ХІХ ст., для історичної ж антропонімії вчені пропонують термін «прізвищева назва» [9, с. 6; 10, с. 26, 29, 100, 108, 131, 132, 134].

Мікротопоніми Самбірського циркулу на -івк(а) утворювалися суфіксальним способом від прізвищевих назв, які формувалися від онімів та від апелятивів.

1) Відонімними утвореннями вважаємо такі мікротопоніми:

Антонівка: Antoniówka (Остр, ЙМ, 19зв) → Antoniówka (Остр, ФМ, 19зв) < Антон [8, с. 37] + -івк(а).

Борисівка: Borysówka, лук. (Хлопч, ЙМ, 31зв) < Борис [8, с. 51] + -івк(а).

Василівка: Wasyłowka, п. (КонКор, ЙМ, 26зв) < Василь [8, с. 60] + -івк(а).

Гаврилівка: Nawryłowka, п. (ГаїНиж, ЙМ, 10 зв), пуст. (Комарник, ЙМ, 45зв) < Гаврило [8, с. 77] + -івк(а).

Гарасимівка: Harasymówka, гр. (Заділ, ЙМ, 15зв) < Гарасим [8, с. 83] + -івк(а).

Германівка: Hermanówka, м. (Береж, ЙМ, 28 зв) < Герман [8, с. 88] + -івк(а).

Грицівка: Grycówka, п. (ВолБл, ЙМ, 23 зв), Нгусувка, пуст. (Сливн, ЙМ, 39зв) < Гриць(о) [8, с. 94] < Григорій [8, с. 93] + -івк(а).

Гмитрівка: Gmytrówka, п. (Голов, ЙМ, 188 зв) < Гмитро < Дмитро [8, с. 107] + -івк(а).

Данилівка/Дацівка: Danyliówka, н. (Залок, ЙМ, 66зв) → Daniłowka, н. (Залок, ФМ, 83зв); Daciówka, поля (Завадк, ЙМ, 94зв) (Завадк, ФМ, 73зв) < Данило, Даць(о) [8, с. 99–100] + -івк(а).

Іванівка/Вашківка/Іванківка/Івашківка/Іванцівка: Iwanówka, п. (БенВиш, ЙМ, 46 зв); Waszkówka, пуст. (Радл, ЙМ, 37зв); Iwankówka, пуст. (Сливн, ЙМ, 41зв); Iwaszówka, гр. (ІльнКор, ЙМ, 232зв); Jwanciówka, пуст. (Тарн, ЙМ, 45 зв) < Іван; *Вашко, Іванко, Івашко, *Іванцьо (< Іван) [8, с. 143–145] + -івк(а), хоч *Вашко < Василь [11,

с. 113]; **Янівка/ Яниківка/ Янківка/ Янушівка/Яхнівка**: Janowka, л. (КонСем, ЙМ, 39зв) (КонСем, ФМ, 34зв); Januwka, п. (КонСем, ЙМ, 28зв); Janikowka, пуст. (Зв, ЙМ, 3зв) (Зв, ФМ, 3зв); Jankowka, п. (Лан, ЙМ, 14зв), п., лук. (Лан, ФМ, 33зв); Januszuwka, пуст. (Ольш, ЙМ, 160зв); Jachnowka, пуст. (Комарник, ЙМ, 45зв) < Ян; Яник, Янко, *Януш (польський варіант імені), *Яхно (< Ян < Іван) [8, с. 415–416] + -івк(а).

Ігнатівка: Ignatowka, г. (ЛьнКор, ЙМ, 28зв) // Ichnatowka, г. (ЛьнКор, ЙМ, 229зв) < Ігнат [8, с. 90] + -івк(а).

Іллівка: Powka, пуст. (Буков, ЙМ, 71) < Ілля [8, с. 151] + -івк(а).

Климівка/Климківка: Klimowka, п. (Комарник, ФМ, 17зв), пот. (ЯблНиж, ЙМ, 69зв); Klimkowka, п. (БілВел, ЙМ, 296зв) < Клим; Климко (< Клим [8, с. 177] або Климентій [8, с. 178]) + -івк(а).

Кузьмінівка/Козмівка/Кузівка: Kuzminowka, н. (Головс, ЙМ, 20 зв) Kozmowka, п. (ВолБл, ЙМ, 16 зв); Kuziwka, н. (ЯсС, ЙМ, 40зв) (ЯсС, ФМ, 85зв) < Кузьмин [6, с. 553]; Козма, Кузь(о) < Кузьма [8, с. 185] + -івк(а).

Костівка: Kostiuwka, п. (Доброг, ЙМ, 63 зв) (Доброг, ФМ, 73 зв) < Кость(о) < Константин [8, с. 182] + -івк(а).

Курилівка: Kuryłowka, н. (Гум, ЙМ, 81 зв), Kuryłowka, пуст. (Тарн, ЙМ, 44 зв) < Курило [8, с. 174] < Кирило [8, с. 173] + -івк(а).

Макарівка: Makariwka, пот. (Шмч, ЙМ, 18зв) < Макар [8, с. 205] + -івк(а).

Мареничівка/Маринчівка/Марунчаківка/Марунчівка: Marunczowka, пуст. (Головс, ЙМ, 5зв); Marunczowka, гр. (ЛьнКор, ЙМ, 63зв); Marunczakowka, пуст. (Чап, ЙМ, 25зв); Marunczowka, пуст. (Чап, ЙМ, 7зв) (Чап, ФМ, 9зв) < Маренич (пор. [6, с. 652]) (< Марена + -ич); Маринка; Марунчак (пор. [6, с. 657]) (< Марунка + -ак); Марунка < Марія [8, с. 212–213] + -івк(а).

Мартинівка/Мартинківка: Martynowka, пуст. (Ольш, ЙМ, 56зв); Marcinkowka, пас. (Мита, ЙМ, 31зв) < Мартин; Мартинко (< Мартин) [8, с. 217] + -івк(а).

Матюшівка/Мацівка/Мацеївка/Мацківка/Митіївка: Matuiszowka, пуст. (Чап, ЙМ, 3зв); Maciowka, л. (КонСем, ЙМ, 80зв) → Maciejowka, л. (КонСем, ФМ, 34зв); Maskowka, гор. (Загір, ЙМ, 7зв) (Загір, ФМ, 13зв), пуст. (Чиш, ЙМ, 44зв); Mutyiwka, п. (ВисНиж, ФМ, 18зв) < Матюх, Маць(о), Мацей, Мацко, Митій < Матвій [8, с. 220] + -івк(а).

Миколаївка: Mikołajowka nad Stawem pod Brzezina, лан (Хлів, ФМ, 83 зв) < Миколай [8, с. 231] < Микола [8, с. 229] + -івк(а).

Михайлівка/Михівка/Міськівка: Michałowka, дв. (КонСем, ЙМ, 7зв); Mihiwka, пот. (Івашк, ФМ, 70зв); Miskowka, пуст. (Чап, ЙМ, 6зв) < Михайло; Мих(а), Місько (< Михайло) [8, с. 236–238] + -івк(а).

Павлівка: Pawłowka, пуст. (Лан, ЙМ, 14зв) // Pawłowska, п. (Лан, ЙМ, 21зв) (Лан, ФМ, 33зв), лук. (Лан, ФМ, 46зв) < Павло [8, с. 278] + -івк(а).

Парашівка: Paraszowka, пуст. (Лоп, ЙМ, 3зв) < Параха < Парасковія [8, с. 287] + -івк(а).

Петриківка: Petrykowka, п. (Комарник, ФМ, 19зв) < Петрик < Петро [8, с. 292–293] + -івк(а).

Романівка: Romanowka, п. (Короп, ЙМ, 7зв), (Ліб, ЙМ, 4зв), пуст. (БенВиш, ЙМ, 124 зв), (Ліб, ЙМ, 10зв) < Роман [8, с. 315] + -івк(а).

Саваринівка: Sawarynowka, дв. (ВисВиж, ФМ, 109зв) < Саварин < Северин [8, с. 329] + -івк(а).

Сенівка/Шимонівка: Seniowka, пуст. (Буков, ЙМ, 70зв) (Буков, ФМ, 40зв); Szymonowka, гр. (Бистр, ЙМ, 35зв) < Сень(о), *Шимон < Семен [8, с. 331–332] + -івк(а).

Сидорівка: Sydorowka, п. (Вист, ЙМ, 4зв), пуст. (Буков, ЙМ, 71), ф. (ВолРайн, ЙМ, 11 зв) < Сидор [8, с. 336] + -івк(а).

Тарасівка: Tarasowka, п. (Голов, ЙМ, 311 зв) (Голов, ФМ, 313 зв) < Тарас [8, с. 355] + -івк(а).

Тимківка: Tymkowka, пуст. (Радл, ФМ, 26зв) < Тимко < Тимофій [8, с. 360–361] + -івк(а).

Федорівка/Федонівка: Fedorowka, н. (Кавськ, ФМ, 172зв), Fedurówka, н., лук. (Летн і Мон Летн, ФМ, 118зв); Fedoniówka, поля, пас-ша (Комарник, ЙМ, 4), Fedoniowka, пуст. (Берез, ЙМ, 12 зв) < Федор, Федоньо < Федір [8, с. 374–375] + -івк(а).

Юрківка: Jurkowka, пуст. (Сливн, ЙМ, 55зв) < Юрко < Юрій [8, с. 408–409] + -івк(а).

Якимівка: Jakimowka, дол. (Колп, ЙМ, 77) < Яким [8, с. 412] + -івк(а).

Яремківка: Jaremkuwka, пуст. (Ольш, ЙМ, 58зв) < Яремка/Яремко < Ярема [8, с. 417] + -івк(а).

2) Відапелятивними утвореннями уважаємо такі мікротопоніми:

Баранівка: Baranowka, п. (Комарник, ФМ, 36зв) < Баран + -івк(а) < баран — «1. Самець вівці; 2. Про нерозумну, слабодуху людину» [7, т. 1, с. 103].

Березівка: Berezowka, н., лук. (Більч, ЙМ, 74зв) (Більч, ФМ, 181зв) < Береза + -івк(а) < береза — «лісове білокоре дерево з тоненьким довгим гіллям і серцевидним листям» [7, т. 1, с. 160].

Борщівка: Borszczowka, пуст. (Буков, ЙМ, 71) < Борщ (пор. [6, с. 93]) + -івк(а) < борщ — «рідка страва, що вариться з посічених буряків, капусти з додатком картоплі та різних приправ» [7, т. 1, с. 222].

Бугайівка: Buhajowka, п. (Бил, ЙМ, 26 зв), н. (Бил, ЙМ, 61 зв) (Бил, ФМ, 38 зв) < Бугай + -івк(а) < бугай1 — «некастрований племінний бик» або бугай2 — «нічний болотяний птах з родини чапель» [7, т. 1, с. 246].

Бучаківка/Бушаківка: Buczakowka, п. (Буков, ЙМ, 30зв) → Buszczakowka, п. (Буков, ФМ, 39зв) < Бучак (пор. [6, с. 121]), Бушак (пор. [6, с. 122]) + -івк(а) < бук — «листяне дерево з гладкою сірою корою і міцною деревиною» [7, т. 1, с. 251].

Волошинівка: Woloszynowka, н. (Кайз, ЙМ, 87 зв) < Волошин (пор. [6, с. 167]) + -івк(а) < волошин — «волох» [7, т. 1, с. 734].

Воронівка: Woroniwka, пол. (Кривк, ЙМ, 3зв) < Ворона + -івк(а) < ворона — «1. Хижий птах із чорним або сірим пір'ям що живе на деревах поблизу населених пунктів; 2. Про неухважну людину» [7, т. 1, с. 740].

Гадяківка: Gadiakowka, пуст. (Лоп, ЙМ, 6зв) < Гадяк (пор. [6, с. 180]) + -івк(а) < гад — «1. Земноводна тварина або плазун; 2. Про огидну, підступну людину» [7, т. 2, с. 9].

Грабівка: Grabowka, л. (НовСел і Свин, ЙМ, 66зв) < Граб (пор. [6, с. 241]) + -івк(а) < граб — «листяне дерево або кущ родини березових з гладенькою сірою корою» [7, т. 2, с. 150].

Держаківка: Derżakowka, пуст. (Глуб, ФМ, 29 зв) < Держак (пор. [6, с. 295]) + -івк(а) < держак — «деталь предмета (ручного інструмента, зброї і т. ін.), за яку його тримають» [7, т. 2, с. 248].

Довгунівка: Dołhuniwka, пуст. (Головс, ЙМ, 5 зв) < Довгун (пор. [6, с. 320]) + -івк(а) < довгий — «високий на зріст (про людину)» [7, т. 2, с. 330].

Дубівка: Dubowka, пуст. (Буков, ФМ, 12зв) < Дуб + -івк(а) < дуб — «багаторічне листяне дерево з міцною деревиною та плодами — жолудями» [7, т. 2, с. 428].

Дяківка: Dziakowka, пуст. (Буков, ЙМ, 70) < Дяк (пор. [6, с. 348]) + -іvk(a) < дяк — «служитель православної церкви, що допомагає священнику під час богослужіння; псаломщик» [7, т. 2, с. 450].

Жуківка: Zukowka, п. (Михн, ЙМ, 158зв) < Жук + -іvk(a) < жук — «1. Комаха ряду твердокрилих, в якій верхні тверді крила захищають нижні прозорі крила, за допомогою яких літають; 2. Про пронозливу, шахрайовату, хитру людину» [7, т. 2, с. 546].

Казанівка: Kazanowka, пуст. (Буков, ЙМ, 70зв) < Казан + -іvk(a) < казан — «1. Металева переважно округлої форми посудина (звичайно з відкритою верхньою частиною) для варіння їжі, кип'ятіння води тощо; 2. Про голову людини» [7, т. 4, с. 69].

Качорівка: Kaszowka, п. (ЛюбМал, ЙМ, 4зв) < Качор (пор. [6, с. 449]) + -іvk(a) < качор, качур — «самець качки; селезень» [7, т. 4, с. 124].

Ковалівка: Kowalowka, пуст. (Зв, ЙМ, 9зв) < Коваль (пор. [6, с. 481]) + -іvk(a) < коваль — «майстер, що куванням обробляє метал, виготовляє металеві предмети» [7, т. 4, с. 202]

Когутівка: Kogutowka, н. (ЛяшкЗав, ЙМ, 55зв) (ЛяшкЗав, ФМ, 40зв) < Когут + -іvk(a) < когут — «півень» [7, т. 4, с. 207].

Костурівка: Kosturowka, пуст. (Лоп, ЙМ, 6зв) < Костур (пор. [6, с. 523]) + -іvk(a) < костур — «груба палиця часто з загнутим верхнім кінцем; ціпок» [7, т. 4, с. 308].

Куликівка: Kulikowka, п. (Загір, ЙМ, 10зв) (Загір, ФМ, 9зв) < Кулик + -іvk(a) < кулик — «невеликий болотяний птах з довгими ногами та довгим дзьобом» [7, т. 4, с. 390].

Кулішівка: Kuliszowka, пуст. (Радл, ФМ, 26зв) < Куліш (пор. [6, с. 557]) + -іvk(a) < куліш — «густий суп (звичайно з пшона)» [7, т. 4, с. 391].

Мельниківка: Mielnikowka, п., пуст. (Судк, ЙМ, 43зв) < Мельник (пор. [6, с. 676]) + -іvk(a) < мельник — «власник млина або той, хто працює в млині; мірошник» [7, т. 4, с. 671].

Попівка: Popiwka, п. (Шмч, ЙМ, 98зв) < Поп (пор. [6, с. 847]) + -іvk(a) < піп — «духовне звання у православної церкви, середнє між єпископом і дияконом» [7, т. 6, с. 538].

Райтарівка: Raytarowka, п. (Ліб, ЙМ, 10зв) < Райтар (пор. [6, с. 879]) + -іvk(a) < райтар, рейтар — «переважно найманий солдат важкої кавалерії у Західній Європі XVI — XVII ст.» [7, т. 8, с. 492].

Смереківка: Smerekowka, лук. (Нед, ЙМ, 41зв) (Нед, ФМ, 27зв) < Смерека + -івк(а) < смерека — «багаторічне вічнозелене хвойне дерево з конусоподібною кроною; ялина звичайна» [7, т. 9, с. 397].

Сороківка: Sorokuwka, п. (Ятв, ЙМ, 13зв) < Сорока + -івк(а) < со-рока — «1. Лісовий птах родини воронових з довгим хвостом і чорно-білим пір'ям, що видає характерні звуки — скрекотіння; 2. Про надмірно балакучу людину» [7, т. 9, с. 463].

Фурманівка: Furmanowka, пуст. (Буков, ЙМ, 70) < Фурман (пор. [6, с. 1110]) + -івк(а) < фурман — «візник» [7, т. 10, с. 655].

Чижівка: Czyżowka, пот. (Мохн, ЙМ, 12зв) (Мохн, ФМ, 14зв) < Чиж + -івк(а) < чиж — «Невеликий співучий птах родини в'юркових» [7, т. 11, с. 322].

Шпаківка: Szpakowka, п. (Дубан, ЙМ, 61зв) < Шпак (пор. [6, с. 1217]) + -івк(а) < шпак — «невеликий перелітний співучий птах ряду горобиних з коротким хвостом, прямим дзьобом і великими крильми» [7, т. 11, с. 513].

Щурівка: Szczurówka, пуст. (Берез, ЙМ, 14 зв) < Щур (пор. [6, с. 1235]) + -івк(а) < щур — «те саме, що пацюк» [7, т. 11, с. 611].

Ястрибівка: Jastrzybowka, поля (Нед, ЙМ, 35зв) (Нед, ФМ, 25зв) < Ястріб, Яструб (пор. [6, с. 1258]) + -івк(а) < ястріб, яструб — «хижий птах з коротким гачкуватим дзьобом, гострими загнутими пазурами, що водиться в лісах різних частин світу» [7, т. 11, с. 658].

Мікротопоніми Баранівка, Березівка, Бугаївка, Воронівка, Дубівка, Жуківка, Когутівка, Куликівка, Смереківка, Сороківка, Чижівка можуть походити і від імен (пор. Баран [11, с. 44–45], Береза [11, с. 48], Бугай [11, с. 86], Ворона [11, с. 117], Дуб [11, с. 178], Жук [11, с. 190], Когут [11, с. 204], Кулик [11, с. 211], Смерека [11, с. 325], Со-рока [11, с. 326], Чиж [11, с. 261]).

З-поміж значної кількості онімів на -івк(а) зафіксовано приклади, які засвідчують процес «живого» безпосереднього творення мікротопонімів від прізвиськових назв за допомогою суфікса -івк(а) переважно наприкінці XVIII ст. Ці яскраві зразки збережено на сторінках книг ґрунтового прибутку Йосифінського кадастру сіл Ракови, Лютовиськ і Ляшок Мурованих. Принцип запису такий: спочатку писар подає назву земельного угіддя (переважно це назва поля) чи обійстя, а поряд — його власника (власників): **Kozikowka** — Тумко **Koziak** (Пак, ЙМ, бзв); **Warcholowka** — Michał **Warchola** (Пак, ЙМ, бзв); **Figurówka**

Pole — Hrynko **Figura** ad № 47 (Рак, ЙМ, 18зв); Pole **Pacalikowka** Fedio **Pacalik** po drogę № 50 (Рак, ЙМ, 18зв); Pole **Chajowka** Andrzej **Chay** po drogę № 52 (Рак, ЙМ, 18зв); Pole **Staszczakowka** Tomko **Staszczak** ad № 55 (Рак, ЙМ, 18зв); Pole **Czaykowka** Tymko Malecki ad № 60, Marko **Czayka** ad № 61 (Рак, ЙМ, 19зв); Pole **Szutanowka** — Stefan **Szutan** ad № 75, Iwan **Szutan** ad № 72 (Рак, ЙМ, 20зв); W Polu **Szostowka** — Jasko **Szostak** koło Panskiego Lanu Pod Dębek zwanego ad № 71 (Рак, ЙМ, 21зв); **Kuszykowka** Dacko **Kuszyk** przy Poswięconym Gruncie (Рак, ЙМ, 13зв); Mikitowka Jwan Mikityn (Лют, ЙМ, 9зв) → **Mikitywka** Mikityn Jacku y Dacko **Mikityn** (Лют, ФМ, 14зв); **Chajowka** Anton **Chay** (Лют, ЙМ, 9зв) → **Chajowka** **Chay** Stach y Iwan (Лют, ФМ, 14зв); **Podolkowka** Chnat **Podolka** (Лют, ЙМ, 9зв) → **Podolkowka** Pustka **Podolka** Iwan używa (Лют, ФМ, 14зв); **Nikolowka** **Nikoła** Mikityn (Лют, ЙМ, 9зв) → Mikołuwka Malchewicz Iwan y Baranik Jacko (Лют, ФМ, 15зв); **Walachowka** Stefan Walach (Лют, ЙМ, 9зв); **Chawalowka** Jurko Chawał (Лют, ЙМ, 9зв) → Chawalowka Dwors[ka] (Лют, ФМ, 16зв); **Warszakowka** Hruc **Warszak** (Лют, ЙМ, 10зв) → **Warszakowka** (Лют, ФМ, 17зв); Hnata **Konika** Pole ad № 38. Pustka **Konikowka** ad № 60 (ЛяшкМур, ЙМ, 23зв); Olexy **Szwedyka** ad № 46. Przytymze Pustka ad № 60 **Szwedykowka** (ЛяшкМур, ЙМ, 48зв). Ці назви є свідченням продуктивності суфікса -іvk(a) у творенні мікротопонімікону Самбірського циркулу із яскраво вираженою посесивністю.

Засвідчено випадки творення мікротопонімів, коли суфікс -іvk(a) додається до антропооснов, а не до цілої прізвищевої назви (пор.: **Malkowka** Pole — Hawryło **Malecki** do № 48 (Рак, ЙМ, 18зв); **Kowynczowka** Hrynio **Kowynski** (Лют, ЙМ, 10зв) → **Kowynczowka** (Лют, ФМ, 17зв); **Pacalowka** Jwan **Paculak** (Лют, ЙМ, 9зв) → **Pacalowka** **Pacala** Wasko y Paclawski ad № 42 (Лют, ФМ, 15зв); Pole **Petrowka** Fedio Petryszyn po drogę № 49 (Рак, ЙМ, 18зв)). Уважаємо, що таке явище пов'язане із тим, що кінець XVIII — початок XIX ст. — період кодифікації, юридичного становлення прізвищевої системи Галичини, а для іменування тих самих осіб використовували кілька прізвищевих назв із варіацією суфіксів.

На жаль, не можемо простежити динаміку змін у мікротопонімії с. Ракови на -іvk(a) на поч. XIX ст., оскільки записи Францисканської метрики не збереглися. Проте у метриці с. Лютовиськ бачимо, що власник угіддя змінюється, а найменування залишається (пор:

Nikolowka Nikola Mikityn (Лют, ЙМ, 9зв) → **Mikoluwka** Malchewicz Iwan у **Baranik Jacko** (Лют, ФМ, 15зв); **Chawalowka** Jurko **Chawal** (Лют, ЙМ, 9зв) → **Chawalowka** Dwors[ka] (Лют, ФМ, 16зв)).

У с. Лановичах знаходимо запис, який підтверджує думку про те, що процес творення назв малих географічних об'єктів на -івк(а) триває і на початку ХІХ ст., але, як показує зібраний фактаж, це вже явище спорадичне: *Za Droga Machomeckiego Franciszka Organisty Chałupa. Do tezyze Organistowki Ogrod* под № 81 (Лан, ФМ, 14зв).

Фіксуємо випадки, коли у метричних записах населеного пункту знаходимо землевласників, чиї прізвищеві назви можуть бути безпосередніми твірними базами мікротопонімів на -івк(а), однак у тексті пам'ятки вони вживаються не поряд: *Pole między Jartymowką у Pacalowką* (Рак, ЙМ, 12зв) (пор. Iwan **Pacala** (Рак, ЙМ, 12зв)); *Pustka Kowaliczkowka* (ПосФельшт, ЙМ, 36зв) (пор. Stefan **Kowaliczko** (ПосФельшт, ЙМ, 38зв)); *Pustka Bugierowka* (ПосФельшт, ЙМ, 28зв) (пор. Jan **Bugierowicz** (ПосФельшт, ЙМ, 28зв)); *Pustka Kutikowka* (ПосФельшт, ЙМ, 38зв) (пор. Petro **Kutiak** (ПосФельшт, ЙМ, 38зв)); *Pustka Maxantowka* (ПосФельшт, ЙМ, 45зв) (пор. Andrzej **Maxanty** (ПосФельшт, ЙМ, 45зв)); *Pustka Korynkowka* (ПосФельшт, ЙМ, 9зв) (пор. Konstanty **Korynko** (ПосФельшт, ЙМ, 9зв)); *Pustka Drozdowka* (ПосФельшт, ЙМ, 7зв) (пор. Kazimierz **Drozdow[ski]** (ПосФельшт, ЙМ, 7зв)); *Pustka Koprowka* (ПосФельшт, ЙМ, 7зв) (пор. Marcin **Kopro[ski]** (ПосФельшт, ЙМ, 7зв)); *Pustka Bagierowka* (ПосФельшт, ЙМ, 7зв) (пор. Jan **Bagiera** (ПосФельшт, ЙМ, 7зв)); *Pustka Kuprowka* (ПосФельшт, ЙМ, 6зв) (пор. Wojciech **Kuprowski** (ПосФельшт, ЙМ, 6зв)); *Pustka Otrębowka* (Лан, ФМ, 22зв) (пор. **Otręba** Mateusz (Лан, ФМ, 23зв)); *Pustka Rowinczakowka* (Чап, ЙМ, 32зв) (пор. Iwan **Rowinczak** (Чап, ЙМ, 32зв)).

Зафіксовано дві назви, утворені за допомогою лексикалізації при-іменникових конструкцій:

Заліснівка: *Zalesnuwka*, п. (Дубр, ЙМ, 79зв) (Дубр, ФМ, 128зв) < **Za Lesnuwka* (пор. *Za Szostowka*, п. (Рак, ЙМ, 21зв)).

Підстечиківка: *Podstecikowka*, п. (ВисНиж, ЙМ, 19зв) (ВисНиж, ФМ, 15зв) < **Pod Stecikowka* (пор. *Pole Zadnie pod Pałanywka*, п. (Поверг, ЙМ, 36зв)).

Фіксуємо мікротопоніми на -івк(а), утворені лексико-семантичним способом від апелятивів: **Dobrowka**, л. (Малп, Яс, ЙМ, 5), **Dombrowka**, луки (Поверг, ЙМ, 26зв) < дібровка — «те саме, що ді-

брова» [7, т. 2, с. 296], діброва — «листяний ліс на родючих ґрунтах, у якому переважає дуб» [7, т. 2, с. 296]; *Młynowka Czukiewska*, мльнв. (БерШл, ЙМ, 3), *Młynowka Straszowska*, мльнв. (БерШл, ЙМ, 3), *Młynowka*, пот. (ПосФельшт, ЙМ, 2зв), *Stara Młynowka*, млин. (Дереж, ФМ, 44 зв) < млинівка — «канал, яким іде вода із річки до млина» [7, т. 4, с. 764]; *Makiwka*, г. (ДнГол, ЙМ, 148 зв), п. (ДнГол, ЙМ, 149 зв) < маківка — «те саме, що вершина» [7, т. 4, с. 602].

Назви із суфіксом -овськ(ий) у записках 1785–1788 рр. трансформуються в оніми із формантом -івк(а): *Grunt Marynczowski*, гр. (ЛьнКор, ЙМ, 62зв) → *Marynczowka*, гр. (ЛьнКор, ЙМ, 63зв)). Фіксуємо випадки, коли мікротопоніми на -івк(а) змінюються найменуваннями на -щин(а) (*Sikowka*, лук., пуст. (Наг, ЙМ, 132зв) → *Sikowszczyzna*, лук., пуст. (Наг, ЙМ, 138зв)), -ов(а) (*Marunczakowka*, пуст. (Чап, ЙМ, 25зв) → *Pustka Marunczakowa*, пуст. (Чап, ФМ, 35зв)), -овськ(ий) (*Marcinkowka*, пас. (Мита, ЙМ, 31зв) → *Grunt Marcinkowski*, гр. (Мита, ЙМ, 31зв)).

Спостерігаємо не тільки варіацію суфіксів у назвах мікрооб'єктів, але й твірних баз — антропооснов: *Maciowka*, л. (КонСем, ЙМ, 80зв) → *Maciejowka*, л. (КонСем, ФМ, 34зв), *Malesiowka*, п. (Роп, ЙМ, 151зв) → *Meleszowka*, п. (Роп, ФМ, 172зв).

Аналіз мікротопонімів Самбірського циркулу на -івк(а) показав, що назви утворювалися: 1) суфіксальним способом (від прізвищевих назв); 2) лексико-семантичним способом; 3) за допомогою лексикалізації прийменникових конструкцій. Кінець XVIII ст. — період активного творення назв мікрооб'єктів із посесивною семантикою за допомогою суфікса -івк(а) від прізвищевих назв.

Література

1. Гулик О. І. Мікротопонімія Північної Львівщини (дериваційний тип на -івка) / О. І. Гулик // Студії з ономастики та етимології, 2009 / [редкол. : В. П. Шульгач (відп. ред.) та ін.] / НАН України, Ін-т укр. мови. — К. : Довіра, 2009. — С. 22–29.
2. Гумецька Л. Л. Нарис словотворчої системи української актової мови XIV–XV ст. / Л. Л. Гумецька. — К. : В-во АН УРСР, 1958. — 297, [1] с.
3. Йосифінська (1785–1788) і Францисканська (1819–1820) метрики: перші поземельні кадастри Галичини. Показчик населених пунктів / [склали: П. Пироженко, В. Сіверська; відповідальний редактор П. Захарчишина]. — К. : Наукова думка, 1965. — 353, [2] с.

4. Котович В. Ойконіми Тернопільщини на -івк(а): лінгвокультурологічний аспект / Віра Котович // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство. — Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2017. — Вип. I (27). — С. 175–183.
5. Никонов В. А. Введение в топонимику / В. А. Никонов. — М. : Наука, 1965. — 179 с.
6. Редько Ю. К. Словник сучасних українських прізвищ : у двох томах / Юліан Редько ; Наукове товариство ім. Шевченка. — Львів : [б.в.], 2007. — Т. 1. А–М. — 720 с.; Т. 2. Н–Я. — С. 721–1438.
7. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР, Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. — К. : Наукова думка, 1970–1980.
8. Трійняк І. І. Словник українських імен / І. І. Трійняк ; [відповідальний редактор І. М. Железняк] ; Національна академія наук України, Інститут української мови — К. : Довіра, 2005. — 508, [1] с.
9. Фаріон І. Д. Антропонімічна система Верхньої Наддністрянщини кінця XVIII–початку XIX ст. : (прізвищеві назви) : автореф. дис. ... канд. філол. наук / Ірина Дмитрівна Фаріон ; Львівський державний університет ім. І. Франка. — Львів : [б.в.], 1996. — 22 с.
10. Худаш М. Л. З історії української антропонімії / М. Л. Худаш. — К. : Наукова думка, 1977. — 236 с.
11. Чучка П. П. Слов'янські особові імена українців : історико-етимологічний словник / Павло Чучка ; ДВНЗ «Ужгородський національний університет». — Ужгород : Ліра, 2011. — 428, [1] с.
12. Łoś. J. Gramatyka polska. Część II. Słowotwórstwo / Jan Łoś. — Lwów — Warszawa — Kraków: Wydawnictwo Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich, 1925. — 336 s.

Скорочення

ЙМ — Йосифінська метрика, ФМ — Францисканська метрика, зв — зворот аркуша.

Г. — гора, гр. — ґрунт, дв. — двір, дол. — долина, л. — ліс, лук. — лука, м. — місце, мльн. — млинівка, н. — нива, пас. — пасовище, пас-ща — пасовища, п. — поле, пол. — поляна, пот. — потік, пуст. — пустка, ф. — фільварок.

References

1. Hulyk O. I. (2009) Microtoponymy of Northern part of Lviv region (derivation type -івка): Studies on onomastics and etymology, Kyiv, pp. 22–29.
2. Humet'ska L. L. (1958) The description of word-formation system of Ukrainian documents of XIV–XV centuries, Kyiv, 297, [1] p.

3. P. Pyrozhenko, V. Sivers'ka. (1965) Josyphinska (1785–1788) and Franciscanska (1819–1820) metrics: first cadasters of Galicia. Register of settlements, Kyiv, 353, [2] p.
4. Kotovych V. (2017) Ouyconyms of Ternopil region ending in -ivk(a): linguo-culturological aspect: Proceedings of TNPU, Vol. I (27), pp. 175–183.
5. Nikonov V. A. (1965) Introduction to toponymic, Moscow, 179 p.
6. Redko Ju. K. (2007) Dictionary of modern Ukrainian surnames: in 2 volumes, Lviv, 1438 p.
7. Bilodid I. K. (1970–1980) Dictionary of Ukrainian language: in 11 volumes, Kyiv.
8. Triyniak I. I. (2005) Dictionary of Ukrainian names, Kyiv, 508, [1] p.
9. Farion I. D. (1996) Anthroponymic system of Upper Naddnistrrianshchyna in the end of XVIII–the beginning of XIX cc.: (surname onyms): Thesis, Lviv, 22 p.
10. Khudash M. L. (1977) From the history of Ukrainian anthroponymy, Kyiv, 236 p.
11. Chuchka P. P. (2011) Slavic personal names of Ukrainians: historical-etymological dictionary, Uzhhorod, 428, [1] p.
12. Los' J. (1925) Polish Grammar: Word formation, Krakow, 336 p.

МОСУР Оксана Сергеевна

*аспірант кафедри українського мови ім. проф. І. Ковалька
Львівського національного університету ім. І. Франко,
ул. Університетська, 1, Львів, 79001, Україна;
тел.: +38 032 239 47 17; e-mail: oksana_kunanets@ukr.net;
ORCID ID: 0000–0003–1912–3580*

Анотація. В статті розглядаються особливості творення історическої мікротопонімії на -іvk(a) Самборського циркула в кінці XVIII–в началі XIX вв. Циркул — адміністративно-територіальна одиниця Галичини. Територія Самборського циркула сьогодні — це 412 населених пунктів (міст, сіл, хуторів), які займають значительную територію Львівської області. Історическі назви мікроб'єктів зафіксовані на сторінках Йосифинської (1785–1788) і Францисканської (1819–1820) метриків — перших кадастрів Галичини. **Цілью** статті являється аналіз способів творення і творчих баз мікротопонімікону на -іvk(a). **Об'єктом** дослідження являються назви малих географічних об'єктів Самборського циркула. **Предмет** дослідження — назви на -іvk(a). Ми розглядаємо історическу онімію у взаємозв'язках з антропонімічною системою. **Описательний метод і методи** аналізу і систематизації були використані в роботі. **Підводячи ітог** вищесказанному, можемо підкреслити, що назви мікроб'єктів цього типу — кількесвенно значительная група онімів. **Практическая цінність** роботи состоїть в поповненні фонду мі-

кروتонимии новыми онимными единицами. **В результате** были установлены особенности творения названий микрообъектов и функции суффикса *-ієк(а)*. Исследования показало, что этот структурный тип микротопонимов образовывался суффиксальным, лексико-семантическим способом и с помощью лексикализации предлоговых конструкций. Установлено, что суффикс *-ієк(а)* выполнял поссесивную функцию в творение микротопонимов от фамильных названий.

Ключові слова: Иосифинская (1785–1788) метрика, Францисканская (1819–1820) метрика, Самборский циркул, микротопоним, суффикс *-ієк(а)*.

Oksana S. MOSUR

postgraduate of Department of Ukrainian Language
named after prof. I. Kovalyk, Lviv Ivan Franko National University,
Universytetska Str., 1, Lviv, 79001, Ukraine;
tel.: +38 032 239 47 17; e-mail: oksana_kunanets@ukr.net;
ORCID ID: 0000–0003–1912–3580

Summary. It became necessary to investigate historical microtoponymy. The article is devoted to the analysis of peculiarities of creation of microtoponyms ending in *-ієк(а)* from the territory of Sambirskyy cyrkul. Cyrkul is an administrative-territorial unit of Galicia in the end of XVIII — the beginning of XIX cc. And nowadays the area of Sambirskyy cyrkul occupies 412 settlements (towns, villages, small towns, hamlets) of Lviv region. Historical names of micro objects are fixed in Josyphinska (1785–1788) and Francyscanska (1819–1820) metrics. These documents are first cadasters of Galicia. The **purpose** of the article is the analysis of ways of creation and creating bases of microtoponymy with formant *-ієк(а)*. The **object** is microtoponymy of Sambirskyy cyrkul. The **subject** is microtoponymy ending in *-ієк(а)*. We investigate names of micro objects in interconnection with historical (diachronic) anthroponymic system. The descriptive **method** and the **method** of analysis are used in the work. **Summing up**, microtoponyms ending in *-ієк(а)* are quantitatively significant group of onyms. The **practical value** of the work is considered in replenishment of microtoponymy by new onymic units. **As a result** of the investigation, the peculiarities of creation of onyms ending in *-ієк(а)* were studied. It was found out that these named were created via affixes (suffixes) and lexical-semantic way and via lexicalization of prepositional constructions. Anthroponyms and appellatives are creating bases of these onyms. Creating microtoponyms, suffix *-ієк(а)* implemented possessive function.

Key words: Josyphinska (1785–1788) metric, Francyscanska (1819–1820) metric, Sambirskyy cyrkul, microtoponym, suffix *-ієк(а)*.